

Rezultati istraživanja groblja na Velikom polju u Zvonimirovu 2006. godine

Research Results from the Cemetery on Veliko polje in Zvonimirovo 2006

Marko Dizdar

Primljeno/Received: 01.02.2007.

Prihvaćeno/Accepted: 08.02.2007.

Zaštitna arheološka istraživanja na Velikom polju u Zvonimirovu 2006. godine bila su usmjerena na sjeverni, rubni dio uzvisine na kojoj se nalaze groblja latenske i bjelobrdске kulture. Iskopavanja su pokazala kako je sjeveroistočni dio površine nalazišta između današnje ceste Zvonimirovo-Gačište i voćnjaka uništen pri iskopu kanala za oborinske vode i poravnanja najsjevernijeg dijela uzvisine pri gradnji ceste. Međutim, u sondi položenoj u jedan od najsjevernijih redova voćaka pronađen je ženski paljevinski grob latenske kulture, što pokazuje da su se grobovi najvjerojatnije nalazili i na uništenom dijelu uzvisine, a što bi potvrdilo i prijašnje navode vlasnika voćnjaka kako su u najsjevernijim redovima voćaka pronađeni predmeti latenske kulture.¹

Ključne riječi: Zvonimirovo, groblje, latenska kultura, mokronoška skupina, srednji laten

Key words: Zvonimirovo, cemetery, La Tène culture, Mokronog group, Middle La Tène

Dosadašnja istraživanja na Velikom polju u Zvonimirovu omogućila su izdvajanje dva vremenska horizonta pokapanja, stariji iz vremena latenske kulture mlađega željeznog doba i mlađi koji se pripisuje ranosrednjovjekovnoj bjelobrdskoj kulturi.

Istraživanja, koja su poduzeta u svibnju 2006. godine, bila su usmjerena na dokumentiranje groba čija je zapuna otkrivena prethodne, 2005., godine na jugoistočnom dijelu groblja. Također, jednom sondom djelomično je istražena i istočna padina uzvisine u voćnjaku koja je povezana s površinom istraženom 2000. g. Ipak, najveći dio istraživanja bio je usmjeren na preostali, najsjeverniji dio uzvisine koji se rasprostire između današnje ceste Zvonimirovo-Gačište i voćnjaka (sl. 1). Prilikom izgradnje ceste sjeverni rub uzvisine je poravnan, dok je s njezine južne strane iskopan kanal za oborinske vode koji danas predstavlja sjevernu granicu nalazišta. Sve ono što se nalazilo sjevernije od kanala tom je prilikom uništeno. Također, nalazište je djelomice oštećeno i prilikom uklanjanja drveća koje se nalazilo uz južnu rub kanala. Na taj je način između ruba kanala i voćnjaka preostala površina širine oko 5 metara i dužine 45 m, na kojoj su istraživanja jedino moguća, a koja su 2006. godine započela od istočne padine uzvisine prema njezinu vrhu.²

Dakle, u iskopavanjima 2006. godine istražene su: sonda 0 dimenzija 20,00 x 5,00 m, sonda 3 dimenzija 5,00 x 2,70 m te sonda 7 dimenzija 10,00 x 2,80 m. U sondi 14 istražena je površina dimenzija 3,00 x 2,00 m na kojoj je 2005. godine zabilježena zapuna groba latenske kulture, kojeg tom prilikom nije bilo moguće dokumentirati. Tako je u svim označenim iskopima istražena površina od **142 m²**, odnosno dosad je ukupno istraženo **2084 m²**. No to predstavlja tek manji dio ukupne površine na kojoj se nalazište rasprostire. Prosječna dubina iskopa u sondama iznosila je oko 1,00 m. Dokumentirana stratigrafija na nalazištu, kao i prijašnjih godina, isključivo odgovara geološkim slojevima. U zapadni rub sonde 3 dokumentiran je ukop rova iz Drugoga svjetskog rata SJ 270 koji je izdvojen i u istraživanjima 2001. i 2003. godine na zapadnoj padini uzvisine.

U iskopavanjima su dokumentirana 2 groba (LT 66 i LT 67) sa spaljenim ostatcima pokojnika položenim u pravokutne rake zaobljenih uglova koji pripadaju latenskoj kulturi mlađega željeznog doba. Na cijeloj istraženoj površini, u sloju oranog humusa SJ 01, posebno u sjevernoj sondi 0, zabilježeni su nalazi keramike latenske kulture, što svjedoči kako su grobovi na tom dijelu uzvisine prije oštećeni obradom zemljišta i iskopom kanala za oborinske vode.

Dosadašnje spoznaje o kronološkoj slici groblja latenske kulture na Velikom polju potvrđene su i tipološko-kronološkom analizom priloga iz grobova pronađenih 2006. g. Nalazi iz groba LT 66 mogu se datirati u mlađu fazu srednjeg latena (oko sredine 2. st. pr. Kr.), što odgovara nalazima iz brojnih grobova istraženih 1998. i 2005. godine na jugoistočnom dijelu groblja. Također, grob LT 66 s prilogom dugoga koplja vrholikog lista, s naglašenim srednjim rebrom i kratkog tuljca, potvrđuje prijašnje pretpostavke o većem broju grobova kopljanika

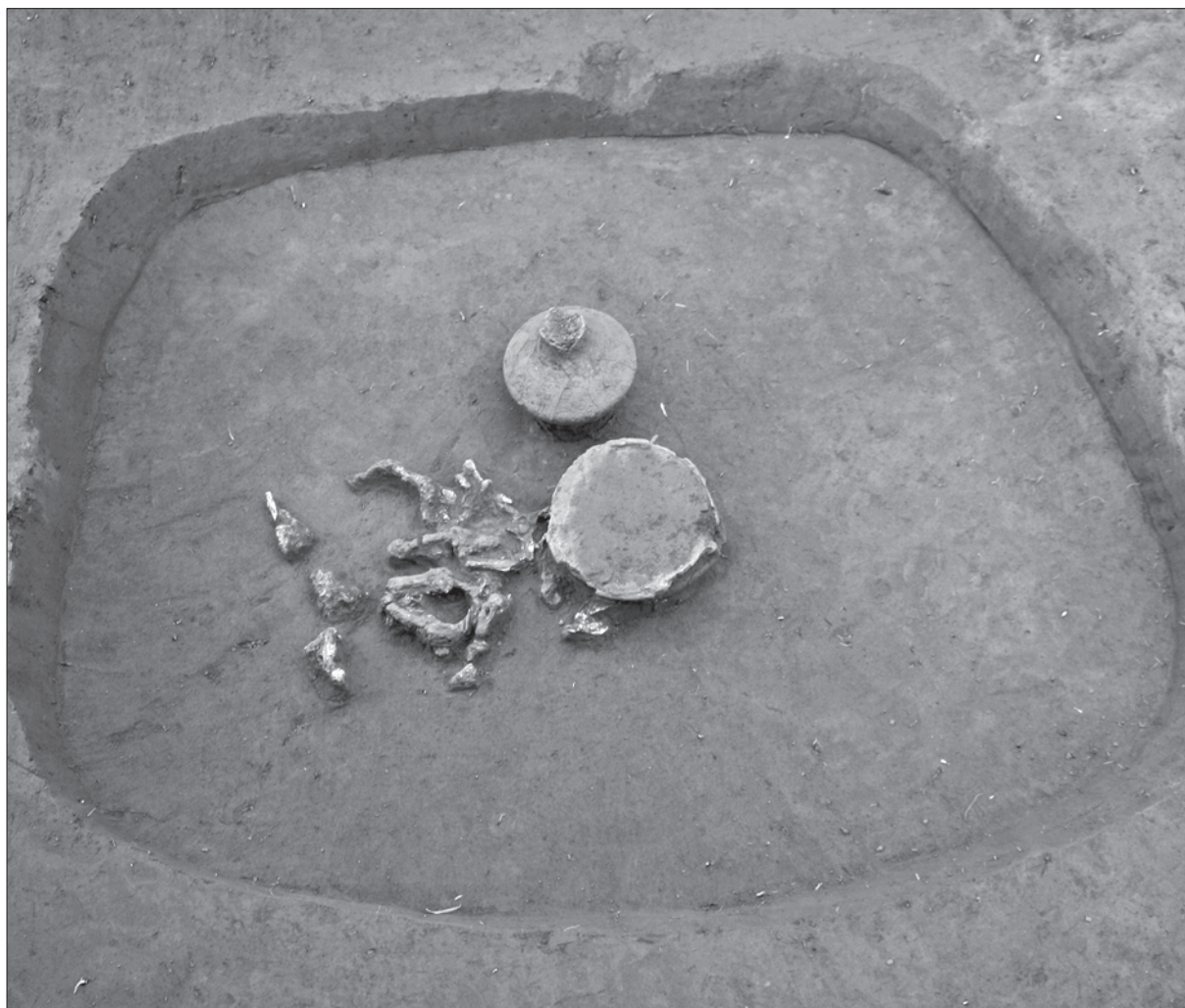
1 U studenom 2006. godine preminuo je vlasnik voćnjaka, Drago Kojadin iz Zvonimirova, koji je tijekom svih godina dopustio nesmetano odvijanje istraživanja ovog vrijednog nalazišta, na čemu smo mu trajno zahvalni.

2 Istraživanja su provedena u razdoblju od 8. do 18. svibnja 2006. i u njima su, uz voditelja, sudjelovale studentice Odsjeka za arheologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Anita Ivanković, Ivana Turčin i Snježana Smolić. Preliminarnu konzervaciju keramičkih posuda proveo je Mihael Golubić iz Hrvatskoga konzervatorskog zavoda. Geodetsku izmjeru tijekom iskopavanja obavio je geodet Vilim Mišak iz Virovitice. Poslove ručnog iskopa obavljalo je 6 radnika iz Zvonimirova, Gačišta, Orešca i Novaka.

Sl. 1. Pogled na sjeverni, rubni dio nalazišta i cestu Zvonimirovo-Gačište (snimio: M. Dizdar)

Fig. 1. View of the north, boundary part of the site and the road Zvonimirovo-Gačište (photo by M. Dizdar)

Sl. 2. Grob LT 67 (snimio: M. Dizdar)

Fig. 2. Grave LT 67 (photo by M. Dizdar)

Sl. 3. Brončana fibula iz groba LT 67 (snimio: M. Dizdar)

Fig. 3 Bronze fibula from grave LT 67 (photo by M. Dizdar)

na južnom, mlađem dijelu groblja. Inače, grobovi ratnika naoružanih kopljem kod susjednih Skordiska u većem se broju nalaze od početka kasnog latena (Božić 1984, 80; Guštin 1984, 327). Grobovi s kopljem iz Zvonimirova datirani oko sredine 2. st. pr. Kr. ukazivali bi na mogući početak navedene tendencije već tijekom LT C2.

S druge strane, grob LT 67 predstavlja najsjeverniju dosad pronađenu grobnu cjelinu te potvrđuje najveću gustoću ukopa na sjevernom dijelu uzvisine koja je dokumentirana i u iskopavanjima 2002. godine, kada je u sondi 4 pronađeno šest grobova, od kojih dva (LT 57 i LT 58) predstavljaju dvije najstarije dosad istražene grobne cjeline koje se datiraju u prvu polovinu 3. st. pr. Kr. U grobu LT 67 pokopani su spaljeni ostatci žene s priložima nošnje i keramičkog posuda (sl. 2). Od karakteristične ženske nošnje LT C2 vremena pronađeni su željezni pleteni pojas, dvije željezne fibule srednjolaten-ske sheme te mala brončana fibula srednjolaten-ske sheme s dvije kuglice. U grobu se još nalazila veća brončana fibula srednjolaten-ske sheme, koja pri kraju duže prebačene nožice ima veću palmetasto ukrašenu kuglicu koja je zaravnjena s donje strane. Prebačena se nožica za luk prihvaća profiliranom spojnicom ukrašenom plastičnim V-motivom, dok se luk proširuje prema spirali sastavljenoj od osam izvana povezanih navoja (sl. 3). Iste su brončane fibule pronađene u još nekoliko grobova u Zvonimirovu, bilo cjelovite bilo da su preostali samo ulomci kuglica fibula koje su spaljivanjem s pokojnicama na lomači izgubile svoj izvorni oblik. Isti oblik brončane fibule poznat je iz groba u Brstju u kojem se još nalazio brončani člankoviti pojas sastavljen od štipčastih i izduženih pravokutnih članaka te s kopčom u obliku stilizirane glavice konja. Na fibuli iz Brstja veća palmetasto oblikovana profilacija smještena je između manjih kuglastih zadebljanja (Pahić 1966, 288, T. 1,7). Grob iz Brstja datiran je u Mokrionog IIa stupanj (Božić 1987, 874; Božić 1999, 210), dok su grobovi s

istim oblikom fibule iz Zvonimirova mlađi, iz LT C2 vremena. Zbog većeg broja nalaza u zatvorenim grobnim cjelinama ovaj se oblik brončane fibule srednjolaten-ske sheme može i nazvati fibulom tipa Zvonimirovo te je vjerojatno produkt neke od podravske radionice. Istodobno su te brončane fibule i dokaz o povezanosti te pripadnosti istom kulturnom krugu mokronoške skupine nalazišta u slovenskoj Podravini i onih iz podravskog dijela središnje Hrvatske.

Od keramičkih priloga u grobu LT 67 nalazili su se keramička zdjela S-profilacije i bikonični lonac uskog vrata i izvučenog ruba. U zdjeli se još nalazio mali, rukom izrađeni kantharos s omphalos dnom i koljenastom ručkom, koji bi pripadao skupini keramičkih posuda izrađenih u autohtonim panonskim tradicijama (Dizdar 2004, 74-77, sl. 6-7). Na dnu groba još je pronađena i polovica sjemenke, što ne predstavlja usamljeni nalaz, budući da su u ženskom grobu LT 29 pronađena dva lješnjaka.

Rezultati istraživanja 2006. godine iznova su potvrdili iznimno značenje groblja na Velikom polju u Zvonimirovu, čije bi istraživanje trebalo i ubuduće nastaviti, tim prije što se sjeverni, rubni dio uzvišenja koji se nalazi uz cestu Zvonimirovo-Gačište namjerava strojno izravnavati zbog lakšeg pristupa i obrade zemljišta. S istraživanjem tog dijela nalazišta započelo se 2006. godine, u čemu se namjerava nastaviti i tijekom sljedećih godina, a čime bi se istodobno definirali i početci pokapanja na groblju latenske kulture.

Literatura

- Božić D., 1984, Naoružanje ratnika mlađeg željeznog doba, u: *KEATOI*, Ljubljana, 77-82.
Božić D., 1987, Zapadna grupa, u: *PJZ V*, Sarajevo, 855-897.
Božić D., 1999, Die Erforschung der Latènezeit in Slowenien seit

- Jahre 1964., AVes 50, Ljubljana, 189-213.
 Dizdar M., 2004, Grob LT 11 iz Zvonimirova – Primjer dvojnog pokopa latenske kulture, Opvsca 28, Zagreb, 41-89.
 Guštin M., 1984, Die Kelten in Jugoslawien, JRGZM 31, Mainz, 305-363.
 Pahič S., 1966, Keltske najdbe v Podravlju, AVes XVII, Ljubljana, 271-319.

Summary

The research carried out in 2006 was dedicated to the remaining, most northern part of the uplift which stretches between the present-day road Zvonimirovo-Gačiste and the orchard (Fig. 1.). On the occasion of the road construction, the northern edge of the hill had been nivellated, while on its south side a channel for downfalls had been dug out and today it represents the north border of the site. In the excavations, 2 graves from the La Tène culture (LT 66 and LT 67) with burnt remains of the deceased placed into rectangular pits with rounded edges have been documented. The grave LT 66, in which a long spear in the shape of a willow leaf with the middle rib emphasized and a short sub is enclosed, confirms earlier assumptions on a larger number of spearmen's graves on the southern, recent part of the cemetery. In the grave LT 67, cremated remains of a woman were buried, with a costume and ceramic pottery enclosed (Fig. 2.). Belonging to the characteristic female costume from the period LT C2, an iron chain belt, two iron fibulae of the Middle La Tène scheme and a small bronze fibula of the Middle La Tène scheme with two marbles were found. There was also a larger bronze fibula

of the Middle La Tène scheme in the grave, which by the end of the longer of two wrapped foots has a larger marble ornamented with palmettes, straightened on the bottom side. The wrapped foot is attached to the bow by means of a profiled spring, ornamented by a plastic V-motive, while the bow expands towards a spiral composed of eight externally connected whorls (Fig. 3.). Alike bronze fibulae were found in several other graves in Zvonimirovo, as well as in a grave from Brstje, in which a bronze joint belt was also found. On the fibula from Brstje, a larger profilation in the shape of a palmette is placed between smaller ball-shaped thickenings (Pahič 1966, 288, T. 1, 7). The grave from Brstje dates from the Mokronog IIa stage (Božič 1987, 874; Božič 1999, 210), while the graves with the same type of fibulae from Zvonimirovo are recent, from the LT C2 period. Because of the larger number of finds in closed grave units, this type of bronze fibula of the Middle La Tène scheme may be called the fibula of the Zvonimirovo type, and it is probably the product of some of the workshops of Podravina (Drava region). At the same time, it stands as proof of the interrelatedness of sites in the Slovenian and Central Croatian Drava region and shows that they belong to the same Mokronog group circle.

Of the ceramic enclosures in grave LT 67, a ceramic S-profile bowl and a biconic pot with a narrow neck and a widened edge were found. In the bowl, a small, hand-made kantharos with an omphalos bottom and a knee-shaped handle was also found, which belongs to the group of ceramic pottery manufactured in autochthonous Panonic traditions (Dizdar 2004, 74-77, Fig. 6-7). On the bottom of the grave, a seed half was also discovered, which is not an isolated find, as two hazelnuts were found in the female grave LT 29.